

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Uluslararası ilişkiler; siyaset biliminin bir dalıdır ve "uluslararası sistem" içindeki aktörlerin, özellikle de uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul edilen devletlerin, diğer devletlerle, uluslararası/bölgesel/hükümetler arası örgütler, çok uluslu şirketler, uluslararası normlar ve uluslararası toplumla olan ilişkilerini inceleyen disiplinler arası bir disiplindir.

Disiplinler arası bir disiplin olması sebebiyle siyaset bilimi, iktisat, tarih, hukuk, felsefe, sosyoloji, psikoloji, coğrafya, antropoloji gibi pek çok farklı disiplinden faydalanır.

Uluslararası sistem içindeki aktörlerin, özellikle de uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul edilen devletlerin, diğer devletlerle, uluslar arası bölgesel hükümetler arası örgütler, çok uluslu şirketler, uluslararası normlar ve uluslararası toplumla olan ilişkilerini inceleyen bir disiplindir.

Uluslararası ilişkilerin çalışma alanı oldukça geniştir. Küreselleşme ve bu olgunun uluslararası topluma ve devlet egemenliğine etkisi, sürdürülebilir kalkınma, nükleer yayılma, terörizm, organize suç, milliyetçilik, insan hakları, çevre sorunları, güvenlik ve insan kaçakçılığına kadar pek çok konuyu uluslararası düzeyde inceler.

Uluslararası Politika

Uluslararası ilişkiler, başta devletler olmak üzere, hükümetler ve devlet-dışı kuruluşlar arasında hukuksal, siyasal ve ekonomik ilişkileri analiz eden kapsamlı bir deyimdir. Hatalı olarak bazen uluslararası politika deyimi

Uluslar arası ilişkiler ile aynı anlamda kullanılır. Uluslararası ilişkiler devletler arasındaki her düzeyde ve her çeşit konudaki ilişkileri kapsamına karşın, uluslararası politika devletlerin resmi organları aracılığıyla kurduğu ve siyasal konulardaki ilişkileri kapsar.

Uluslararası Politika, uluslar arası ilişkiler disiplininin bir alt dalıdır. İki veya daha fazla devlet arasındaki siyasi ilişkileri uluslararası sistemin tümü içinde ele alarak inceler. Uluslararası politika, devletlerin resmi organları aracılığıyla giriştikleri ilişkileri kapsar.

Uluslararası politikaların tüm devletlerin dış politikalarının toplamı olduğu söylenir. Bu bir bakıma doğrudur, ancak, devletlerin dış politikalarının teker teker incelenmesiyle uluslararası politikanın tümünü çözümlenebilmek imkânsızdır.

Diplomasi

Bir hükümetin belli konulardaki kanı ve görüşlerini doğrudan doğruya öteki devletlerin karar vericilerine iletmesi sürecidir. Diplomasi, devletlerarasındaki müzakerelerin, temsilciler vasıtasıyla yürütülmesidir. Bir bakıma, uluslararası ilişkilerin tüm diğer araçları diplomasiinin başarısızlığı sonucu kullanılırlar.

Diplomasinin bir görüşme sanatı olduğu da söylenir. Eskiçağda devletlerarası kimi konuların görüşülmesi için ülkeden ülkeye elçiler gönderilirdi. Bu elçilerin ayrıcalıkları vardı ve yaşamları güvence altında sayılırdı. Ortaçağda devlet başkanlarının aracılığıya gerek duymadan, mektupla ilişki kurduklarını biliyoruz. O dönemin en örgütlü devleti olan Bizans'ın ise elçileri vardı. Bu elçiler göreve başlarken and içerlerdi.

Örgütlü diplomasi ilk kez İtalya'da doğdu. Ortaçağda İtalya çok sayıda krallığa bölünmüştü. Venedik, Floransa, Cenova, Pisa (Piza), Roma ve Napoli gibi kentler bağımsız birer devletlerdi. Çoğu zaman bu krallıklar ya birbirleriyle savaşıyor ya da aralarında çeşitli dostluk antlaşmaları yapıyorlardı. Bu yüzden diplomasiye gereksinim duyuluyordu. İtalyanların başka ülkelere gönderdikleri temsilcilere büyükelçi ya da elçi, bu kişilerin yabancı topraklarda oturdukları yerlere de elçilik deniyordu. Başlangıçta genellikle belli bir soruna çözüm bulmak üzere gönderilen elçiler, iş bitince ülkelerine geri dönüyorlardı. Bunların birçoğu casus gibi hareket ediyor ve kendi ülkelerine yarayacak değerli siyasal belgeleri çalmak, rüşvet vermek ve yalana başvurmaktan hiç de çekinmiyorlardı.

Uluslararası Ekonomi

Ekonomik alanda ulusların çıkarlarını korumak için düzenledikleri kuralların ve ilişkilerin tümüdür. Bağımsız devletler arasındaki ekonomik ilişkilerin tüm yönlerini inceleyen bilim dalı olarak bilinir.

Kapsamına giren en önemli konularından biri dış ticaret hareketleridir. Emek, sermaye, teknoloji, girişim gibi üretim faktörlerinin uluslararası dolaşımı da, diğer konularındır.

Dünya üzerinde uluslar arası ve ekonomik örgütlerin kurulmasının nedenlerine değinecek olursak; 20.yy.da meydana gelen 1.ve 2. dünya savaşları milyonlarca insanın yaşamını yitirmesine bir o kadar insanın sakat kalmasına ve ciddi boyutta maddi hasara yol açmıştır. Bu olumsuz durumun bir daha yaşanmaması ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesinde çeşitli örgütlerin varlığı bu anlaşmazlıkların çözülmesine barışçı yollardan çözüm bulunması açısından faydalar sağlar ve caydırıcı gücü vardır. Ekonomik örgütler dünya ekonomisinde bir bütün halinde hareket edilmesine imkân sağlayarak sorunlar karşısında gerekli tedbirlerin alınmasını ve malum sorunların daha kolay çözülmesini amaçlar.

Uluslararası hukuk: Uluslararası ilişkiler altında bir disiplindir. Uluslararası ilişkilerin hukuksal boyutunu bilimsel bir disiplin içinde inceler. Devletler arası hukuk da denir. Ancak uluslararası ilişkilere yeni aktörlerin girişi bu dalı sadece devletler arası olmaktan çıkarmıştır.

Alt dalları şunlardır; Uluslararası hukuk, devletler hukuku (genel olarak) , Deniz ve su hukuku (Okyanus hukuku) , Uluslararası ticaret hukuku, Uluslararası özel hukuk, Uluslararası örgütler, Savaş-barış hukuku, Uluslararası Akarsular Hukuku, Uzay hukuku... 20. yüzyılda uluslararası hukukun en önemli konularının başında Birleşmiş Milletler hukuku gelmiştir. Uluslararası hukuk disiplini Türkiye'de henüz gelişme aşamasındadır.

Uluslararası İlişkilerde Üç Temel Yaklaşım

İdealizm, Realizm ve Çoğulculuktur.

Realizme göre tüm devletlerin ortak özelliği hepsinin idealler veya etik değerler yerine çoğunlukla ekonomik ve askeri güç peşinde olmasıdır. Realizm, temelde devletlerin birbiriyle işbirliği yapmaya yanaşmayacağını, işbirliği halinde dahi öncelikli olarak kendi çıkarlarını gözeteceğini belirtir.

İdealizm, tartışmalı da olsa, Uluslararası İlişkilerin ilk teoridir. I. Dünya Savaşı sonrasında, devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde savaşı engelleyememeleri ve kontrol edememelerine bir tepki olarak yükselişe geçmiştir. İdealizme (Liberalizm) göre devletler sadece siyasi değil, ekonomik ilişkilerle de birbirlerine bağlıdır. Bu teoriye göre devletler karşılıklı olarak işbirliğinden faydalanırlar ve savaş yıkıcılığından ötürü tamamen faydasızdır.

Çoğulculuk (Pluralizm) ise temelde uluslar arası ilişkilerde işbirliğini açıklayan bir teoridir. Çoğulcular küresel sorunların ancak küresel bir işbirliği ile çözülebileceğine inanmaktadırlar. Pluralizm 19. yy'ın sonlarına doğru birden fazla felsefi teoriye ve sistemleri aynı anda işletebilmektir. Uluslararası ilişkilerde kendi çıkarları ve bütünlükleri belli devlet benzeri yapılar vardır. Devlet bunlardan sadece biridir. Uluslar arası ilişkiler bu gruplar arasındaki pazarlıklar neticesinde ortaya çıkar. Pluralist bir kavramı ifade eden dünya toplumu kavramı yalnız egemen devletler ve onların resmi görevlileri arasındaki ilişkileri değil, aynı zamanda bunların dışında ve çoğu zaman bunların denetiminde olmayan ekonomik, siyasal ve toplumsal gelişmeleri de kapsamaktadır. Çoğulculara göre uluslar arası ilişkilerde devlet dışı aktörler de söz sahibidir ve etkilidir. Devlet dışı aktörlere çok önem vermişlerdir. Ayrıca Uluslararası ilişkilerde bireylerin de önemli bir etkisi vardır diye düşünürler.

Uluslar arası İlişkilerde Aktörler

DEVLET

Hukuki açıdan devletin tanımı şöyledir; "Ülke adı verilen belirli bir toprak üzerinde yaşayan insan topluluklarının bir egemenlik anlayışı ve hukuku içinde bir siyasi iktidar altında örgütlenmesidir.

Devletin ana unsurları şunlardır; Ülke (Toprak): Sınırları belli olan ve üzerinde hâkimiyet sağlanmış bir toprak parçası, yurt.

İnsan Topluluğu (Halk): Devletin çeşitli haklar tanıdığı ve kendi meşruiyetini tanıyan insanlar bütünü, vatandaşlar.

İktidar: Çeşitli hukuki - siyasal düzenlemelerle oluşturulan devletin halk üzerindeki yaptırım yetkisi.

Sonuçta; "Devlet, belli bir ülke üzerinde yerleşmiş, zorlayıcı yetkiye sahip üstün bir iktidar tarafından yönetilen bir insan topluluğunun meydana getirdiği siyasal örgütlenme, siyasal kuruluşur.

Her ne kadar devletlerin temelleri çok eski çağlara götürülebilse de, modern devletler (ulus devlet veya milli devlet) oldukça yeni kuruluşlardır. Modern devlet tüzel kişiliği olan

hukuki bir yapılanmadır. Tüzel kişiliği sayesinde devletin kişiliği ve eylemleri hukuki temele ve güvenceye kavuşur. Ayrıca tüzel kişilik sayesinde devletin devamlılığı sağlanır.

DEVLET DIŞI AKTÖRLER

- Devlet dışı aktörler üç grupta incelenir;
- Uluslararası Hükümetler Arası Örgütler
 - Uluslararası Hükümet Dışı Örgütler
 - Çokuluslu Şirketler

Uluslararası Örgütler; Kişilerin, grupların, hükümetlerin ya da şirketlerin uluslararası düzeyde sürdürdükleri pek çok işbirliği biçimi bulunmakta, hatta bunların hatırı sayılır kadarı da organize özellikler göstermektedir. Uluslararası düzeydeki organize işbirliklerinin teşkilatlandırılmış, yasal veya meşru kural ve uygulamaları bulunan biçimlerine de uluslararası örgütler adı verilmektedir.

Uluslararası örgüt, amaç ve kuralların sistemli hale getirildiği yönetsel bir kurumdur. İşbirliği faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için genel olarak fiziki donanım, idari hiyerarşiye, memurlara, üyelerinin tümünün bir araya geldiği kurul, meclis ya da konferans adı verilebilecek mekânlara ve sekreteryaya gerek duyulur. Uluslararası örgütlerin diğer uluslararası kuruluşlardan farkı ekonomi, ticaret ya da teknik bir alanda faaliyet gösterse bile kısmen siyasal etkiler yaratmasıdır.

Örgüt mutlak biçimde yazılı bir hukuk belgesiyle yaşama geçer. Bu kurucu belge, kuruluşun amaçlarını, faaliyet biçimlerini, katılımcıların özelliklerini, kurumsal yapısını ve karar alma yöntemlerini kapsar. Her örgütün kaynak temin etme biçimi geliştirmesi gerekir. Bir bütçe bulunur ve bütçe kalemleri üyelere dağıtılır. Her örgütün bir merkezi, yürütme organı ve genel kurulu bulunur. Örgüt ya birbirini tamamlayan oyuncuların ya da birbirine benzer oyuncuların birlikteliğini esas alır.

Uluslararası örgütler, uluslararası hukuk ve teamülü oluştururlar. Uluslararası örgütler, uluslararası faaliyetlerinin ve etkilerinin önemi bakımından bugün devletlerden sonra ikinci sırayı almaktadır. Özellikle gerçekleştirdikleri faaliyetleri açısından uluslararası ilişkiler bilim dalı çerçevesinde ele alınan bu uluslararası birimin yapısı ve yetkileri büyük ölçüde uluslar arası hukukun konusunu oluşturmaktadır. Her bir uluslararası örgüt amaçları, örgütlenme biçimi yetkileri üyeleri gibi çok değişik nedenlere bağlı olarak kendine özgü bir hukuksal yapı sergilemektedir. Ancak tüm uluslararası örgütlere ortak genel nitelikli birtakım uluslararası hukuk kuralları da vardır. Bunlar özellikle uluslararası örgütlerin devletlerle, kendi aralarında ve öteki uluslararası birimlerle olan ilişkilerini düzenleyen kurallardır. Uluslararası örgüt kavramının bu iki özelliğini göz önünde tutarak ilk önce bütün uluslararası örgütlere ortak genel nitelikli uluslararası hukuk kuralları ile aynı zamanda uluslararası örgütlerin fiilen var olan ortak noktalarından yararlanarak oluşturulacak bir soyutlamayı da içeren genel veriler ele alınacaktır.

HÜKÜMETLERARASI VE HÜKÜMETLERDİŞİ ULUSLARARASI ÖRGÜTLER SORUNU

Uluslararası örgüt kavramını en geniş anlamında aldığımız zaman uluslararası düzeyde faaliyet gösteren ticari amaç taşımayan her türlü birleşme anlaşılmaktadır. Ancak statülerini ve ilişkilerini düzenleyen hukuk düzeninin belirlenmesi söz konusu olduğu andan itibaren uluslararası hukukun konusunu oluşturan hükümetler arası uluslararası örgütler ile çeşitli ulusal hukuk düzenlerine bağlı olan hükümetler dışı uluslararası örgütler arasında bir ayrıma gidilmektedir. Hükümetler arası uluslararası örgütler devletlerarası oluşturulan fakat kendilerini oluşturan devletlerden ayrı ve sürekli bir iradeye sahip olan ve devlet niteliği taşımayan birleşmelerdir. Uluslararası hukukta kısaca uluslararası örgüt denildiği ve herhangi bir başka sıfat eklenmediği zaman yalnızca bu hükümetler arası uluslararası örgütler kastedilmektedir. Biz de burada bu tür dar anlamında uluslararası örgütleri ele alacağız. Hükümetler-dışı uluslararası örgütlere gelince değişik uyruktan özel ya da kamu kişilerinin birleşmesi sonucu oluşan hiçbir devletlerarası anlaşma konusunu oluşturmayan ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren örgütlenmeleri belirtmektedir.

HÜKÜMET DIŞI KURULUŞLAR VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Devletlerarası anlaşma yoluyla oluşturulmayan tüm örgütler sivil toplum örgütü olarak tanımlanabilir. Günümüz dünyasında artan demokratik katılımcı rejimlerle beraber sivil toplum kuruluşları gerek bir ülke içerisinde, gerekse uluslararası siyasette etkili aktörler haline gelmişlerdir. Sivil toplum örgütleri, bireylerin kendi özgür iradeleriyle ve eşit koşullarda somut çıkarılara ulaşmak amacıyla toplandıkları örgütlerdir. Batılı demokratik ülkelerde oldukça aktif durumdadırlar. STÖ'lerin aktif ve güçlü olması liberal düşüncede demokrasinin güçlü olması anlamına gelir. Ancak STÖ'ler son dönemlerde rejim ihracı gibi olaylara da neden olabilmektedir.

ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER

Küreselleşme ve piyasa ekonomisinin dünyanın dört bir yanına yayılması neticesinde büyük ciroları alan ve direkt ve dolaylı olarak milyonlarca insanı etkileyen çok uluslu şirketler uluslararası politikada önemli aktörler haline gelmiştir. 21. yy'a girilirken uluslararası ilişkiler sahnesinin aktörleri iyiden iyiye kalabalıklaşmış ve devletlerin dışında yeni birimler son derece iddialı roller üstlenmeye başlamışlardır. Uluslararası sistemin bu yeni aktörleri bir yandan ekonomik ilişkilere direkt olarak etki ederken, diğer yandan da siyasi, kültürel ve sosyal etkileşimleri yönlendirme eğilimine girmişlerdir.

Çok uluslu şirketlere merhametsiz sömürücüler gözüyle bakılabildiği gibi olumlu bakanlar da vardır. Tanım yapmak gerekirse, çok-uluslu şirketler; iki veya daha fazla ülkede mülkiyeti kısmen veya tamamen kendisine ait olarak üretim ve pazarlama faaliyetlerini yürüten, kendisine ait işletme stratejileri olan ve bu stratejileri tüm bağlı kuruluşları ve şubelerinde uygulayan büyük işletmelerdir.

Çok Uluslu Şirketlerin Özellikleri

- 1-) Yabancı ülkelere doğrudan yatırım yaparlar.
- 2-) Merkezi belli bir ülkede olsa da birçok ülkede şubeleri ve kendisine bağlı yan kuruluşları vardır.

Çok uluslu şirketler yabancı bir hükümet üzerinde 4 şekilde etkili olabilir;

- a. Dolaylı olarak şirketin kendi hükümetinden yabancı hükümet üzerine baskı yapılmasını istemesi ile.
- b. Dolaylı olarak bir uluslararası örgütte genel bir politika sorunu olarak konuyu gündeme getirmek.
- c. Doğrudan kendi ülkesindeki diplomatik temsilcilik aracılığı ile baskı yapmaya çalışmak.
- d. Doğrudan öteki ülkede ilgili bakanlık aracılığıyla işbirliği yapmaya çalışmak.

Çok Uluslu Şirketlerin Anlamı

1- Çok uluslu şirket, birden çok ülkede iktisadi faaliyetlerde (yatırımlarda) bulunan, fakat üretimle ilgili kararları, bir tek merkezden güden ve sardığı şirketlerin yönetimlerini etkileyen dev bir şirkettir. Mülkiyet ve yönetim tek bir merkezde toplanmaktadır.

2- Günün birinde geleceği ele geçirmek için tasarlanan en güçlü insan örgütüdür. Tüm dünyayı fırsatlar için tarayarak kaynaklarını ülkeden ülkeye, endüstriden endüstriye kaydırarak ve en üst teki amacını basitleştirerek eşsiz bir güç kuruluşu haline gelmiştir.

Şirketlerin önceleri yerel ticari faaliyetlerinin bir unsuru iken sonraları devletlerin politik çıkarlarını sağlamak amacıyla kullanılan sonrasında ise 19. yy'ın sonlarına doğru modern endüstri şirketlerine dönüşerek 20. yy'dan itibaren devletlerle rekabet eder hale gelmesi onu sistemin aktörlerinden biri haline getirmiştir.

• Siyasi

Avrupa Birliği -aday-

Avrupa Birliği (AB), 25 Avrupa ülkesinden oluşan bir uluslararası örgüttür. Maastricht Anlaşması ile kurulan AB'nin yasal zeminini 1 Şubat 2003'te yürürlüğe giren Nice Anlaşması oluşturur.....

Avrupa Konseyi - Tüm Avrupa Ülkelerinin (46 ülke) ve kıta dışından gözlemcilerin olduğu konsey (AB değil) -üye-

5 Mayıs 1949'da, Avrupalı 10 devletin katılımıyla kurulan, üye ülkelerin ortak mallarını ve ilkelerini korumak, yaymak; iktisadi gelişimlerini sağlamak ve, aralarında daha sıkı bir işbirliği oluşturmak amacıyla kurulmuş uluslar arası örgüt hangisidir?

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesi - AİHM -üye-

AİHM Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kısaltması.

Birleşmiş Milletler ve bağlı kuruluşlar -üye-

Birleşmiş Milletler, kısaca BM, 24 Ekim 1945'te kurulmuş uluslararası bir örgüttür. Birleşmiş Milletler kendini "adalet ve güvenliği, ekonomik kalkınma ve sosyal eşitliği uluslararası tüm ülkelere sağlamayı amaç edinmiş küresel bir kuruluş" olarak tanımlamaktadır. Örgütün, kurulduğu yıllarda 51 olan üye sayısı şu an itibarıyla üyeliği kaldırılan Vatikan ve değiştirilen Çin Halk Cumhuriyeti dâhil 192'ye ulaşmıştır. (Türkiye kurucu üyeler arasında yer alır).

İslam Konferansı Örgütü -üye-

İslam Konferansı Örgütü 57 çoğunlukla müslüman olan üyeye sahip olan örgüt BM'de daimi olarak temsil edilir.

Karadeniz Ülkeleri Ekonomik İşbirliği Teşkilatı-üye-

Kalkınmakta Olan 8 Ülke (D8) -üye-

• Ekonomik

Dünya Bankası-üye-

Üye ülkelerin kalkınmasına katkıda bulunacak üretim projelerine finansman sağlayan Birleşmiş Milletlere bağlı mali bir kuruluştur.

OECD -üye-

OECD, 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan Paris Sözleşmesi'ne dayanılarak kurulmuştur. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü bazen de İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı. İngilizce: *Organisation for Economic Co-operation and Development* (OECD), uluslararası bir ekonomi örgütüdür.

Uluslararası para fonu (IMF)-üye-

1944 yılında Amerika'nın New Hampshire eyaletindeki "Bretton Woods"da kurulan ve 1947'de fiilen çalışmaya başlayan milletlerarası ekonomik meselelerle uğraşan bir teşkilat. IMF, İngilizce "International Monetary Fund"(Milletlerarası Para Fonu) kelimelerinin baş harflerinin kısaca yazılmasından meydana gelmiştir.

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı -üye-

Türk Devletleri'nin de dâhil olduğu ekonomik örgüt. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) olarak da bilinir. ECO'nun 10 üyesi bulunuyor. ECO üyeleri kültürel ve ekonomik alanda işbirliğini hedefliyor.

Askeri

Çok Yönlü Nükleer Denemeleri Yasakları Antlaşması - CTBT -onayladı-

NATO -üye-

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Teknik

- Avrupa Yayın Birliği - EBU -üye-TRT
- Avrupa Sivil Havacılık Konferansı - ECAC-üye-
- Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü - ETSI -üye-
- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği - ITU-üye-
- Universal Posta Birliği-üye-
- Avrupa Patent Ofisi - EPO -ilgili-
- Wassenaar Anlaşması -ilgili-

Spor

- UEFA -üye-
- FIFA -üye-